

Для підготовки народних учителів

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника Острога

Сто сорок п'ять років тому – 1 (13) листопада 1875 р. – у «місті шкіл», в Острозі відкрили учительську семінарію – одну з трьох перших на українських землях у складі Російської імперії.

Учительська семінарія – це середній спеціальний навчальний заклад, призначений для підготовки викладачів початкової школи. Історики педагогічної освіти першими такими закладами в Європі називають семінарії у Реймсі (Франція, 1684) і Галле (Німеччина, 1695). У XIX ст. вчительські семінарії відкривають на українських землях під Австро-Угорщиною. В 1860-х роках за планом і програмою, як розробив геніальний педагог українського походження **Костянтин Ушинський** (його нащадки аж до 1939 р. були землевласниками в селі Рясники сусіднього з Острожчиною Гоцанського району), стала формуватися мережа учительських семінарій і в Російській імперії. 1869 р. на основі педагогічної школи при Київському університеті відкрилася перша на Наддніпрянщині вчительська семінарія, у 1873 р. переведена у містечко Коростишів. Коростишівська семінарія найбільше відома в художній літературі, адже її випускником був класик української літератури Степан Васильченко, який оспівав і описав свою альма-матір і нелегкий трудовий шлях її випускників-сільських педагогів у багатьох своїх оповіданнях.

А через два роки – восени 1875 р. – на українських землях Наддніпрянщини відкрили ще дві вчительські семінарії – в Острозі і Вовчанську. На 1917 рік на Наддніпрянщині їх уже нараховували двадцять. На жаль, на цей час семінарії в Острозі вже не було, хоч сам заклад продовжував працювати, але вже в сусідньому повіті Волинської губернії.

Для відкритої 1(13) листопада 1875 р. учительської семінарії в Острозі був споруджений спеціальний окремих будинок на Красногір'ї, що завдяки своєму розташуванню й архітектурним рисам став окрасою і однією з доміант тогочасної забудови міста. Семінарська споруда була зведена впродовж кількох ро-

ків за проектом архітектора Київського навчального округу **Павла Шлейфера** – співучня **Тараса Шевченка** в Академії мистецтва у північній столиці імперії. 31 січня (12 лютого) 1880 року було освячено семінарську церкву в честь Зішестя Святого Духа на апостолів, розміщену на другому поверсі будинку.

За час праці в Острозі семінарія підготувала кілька сотень учителів для початкових шкіл (переважно Волині та інших губерній Правобережжя). На жаль, біографії її директорів, педагогів, а особливо випускників не вивчені. Завдяки онуку – видатному українському історико-джерелознавцю **Миколі Ковальському** – простежена доля його діда **Олександра Кікець** 1879 р. закінчив Острозьку вчительську семінарію, викладав у сільських школах та двокласному училищі містечка Шепетівка, а з 1900 р. став завідувачем цього училища. 1888 р. в Острозькій учительській семінарії відбувся з'їзд учителів чеських шкіл зі всієї імперії, переважна більшість яких працювала на Волині.

Пожежа в черні 1889 р. пощадила будівлю семінарії. Але учительська семінарія змушена була поділитися своїми просторами приміщеннями з Острозькою хлоп'ячою 6-класною прогімназією (в нинішньому парку Шевченка), будівля якої згоріла дощенту. Контингент гімназистів значно перевищував кількість семінарстів. До того ж освітнє начальство побоювалося впливу гімназійної молоді, серед якої поширювалася нелегальна література і навіть організувалися гуртки, на чині семінарії – переважно сільських хлопців із двокласною освітою. Тож 1893 р. учительська семінарія була переведена з Острога в містечко Великі Дедекали сусіднього Кременецького повіту – у поміщальницькі приміщення закритої царською владою римо-католицької обителі. А в її острозькому будинку з 1897 р. розпочала працювати чоловіча гімназія з повним восьмикласним курсом навчання, історія якої нам відома трохи краще.

На фото (задній план ліворуч) видно будівництво другого поверху майбутньої семінарії (нині гімназії). Загальнодоступне фото з мережі надав Державний архів Рівненської області. ■

